

۲۰۲۵.۰۹.۲۸

سید عظیم حسینی

یادداشت های سفری از فرانسه و کانادا تا کرانه های مدیترانه و اوقیانوس اطلس – قسمت پنجم

بحیره مدیترانه : مهد تمدن ها:

پیش از آنکه به شرح جزئیات سفر بپردازم، لازم میدانم از "بحیره مدیترانه" سخن بگویم. این بحیره نیلگون، نه تنها یک پهنه آبی ست؛ بلکه گهواره ی تمدن هاست، جایی که هزاران سال تاریخ در موج و آن نهفته است. بوی نمک و تاریخ در هوایش در هم آمیخته، و آفتابش گرمای هزاران قصه از فینیقی ها، رومیان، یونانیان، مصریان و مورها را در خود دارد. مدیترانه، بحیره است که دریانوردان باستان، فاتحان بزرگ، و تاجران دوردست را به هم پیوند داده و فرهنگ ها را در هم آمیخته است.

بحیره مدیترانه

Source of photosle.de/advanced_i:https://www.google_image_search

شب های آن زیر نور ماه، قصه های عشق و جدایی و جنگ و صلح را زمزمه می کند و روزهایش، آینه ای از آفتاب درخشان و سکوت ژرف آسمان است. بحیره مدیترانه یکی از بحیره های مهم جهان است که اروپا، آفریقا و آسیا را به هم متصل می سازد، این بحیره به حیث یکی از مهم ترین مناطق تاریخی و زیست شناختی، در جهان مشهور است. این بحیره تقریباً ۲/۵ میلیون کیلومتر مربع را پوشش می دهد و تقریباً به طور کامل توسط خشکی محاصره شده است. تنها ارتباط طبیعی آن با اقیانوس اطلس که تنگه باریک جبل الطارق است. بحیره مدیترانه به دو حوضه اصلی تقسیم می شود: مدیترانه غربی و مدیترانه شرقی، که توسط تنگه سیسلی از هم جدا شده اند. این بحیره بیش از ۱۰ هزار جزیره را در خود جای داده است که سیسلی و ساردینیا بزرگترین آن ها هستند.

مدیترانه تاریخ غنی دارد و به عنوان یک مسیر تجاری حیاتی برای تمدن‌های باستانی مانند مصریان، یونانیان و رومیان عمل کرده است. این بحیره مرکز برای توسعه بسیاری از جوامع مدرن بوده و زمانی به طور کامل تحت کنترل امپراتوری روم قرار داشت که آن را «ماره نوستروم» (بحیره ما) می‌نامیدند. همچنین این بحیره محل رویدادهای زمین‌شناسی مهمی بوده است، مانند بحران شوری مسینی که حدود ۵/۹ میلیون سال پیش رخ داد و در آن بحیره مدیترانه تقریباً خشک شد و سپس توسط سیل زانکلین دوباره پر شد.

اما این بحیره عظیم در واقع ماواء و مأمن، و زیستگاه هزاران نوع از مخلوقات بحری خداوند اند که در جوار هم زندگی کرده در حالیکه به حیات خود ادامه می‌دهند، به این بحیره بیکران هم حیات می‌بخشند و آنرا زنده نگه می‌دارند. سفری بر این بحیره، نه تنها دیدن سواحل، بلکه سفر در عمق زمان و میراث بشری است.

مدیترانه همچنان یک مرکز اقتصادی و فرهنگی حیاتی است، با بنادر آن که تجارت جهانی را تسهیل می‌کند و آب‌های آن از تنوع زیستی بحیره ای پشتیبانی می‌کند. تلاش‌ها برای رسیدگی به مسائل محیط زیست، مانند کنوانسیون بارسلونا، به دنبال حفاظت از این بحیره منحصر به فرد و تاریخی برای نسل‌های آینده است.

از نظر محیط زیست، مدیترانه یک نقطه داغ تنوع زیستی است، هرچند با چالش‌هایی مانند صید بیش از حد، آلودگی و گونه‌های مهاجم مواجه است. بحیره مدیترانه همچنین یک مقصد توریستی مهم است که سالانه میلیون‌ها نفر را به شهرها و جزایر ساحلی خود جذب می‌کند. با این حال، توریسم به تخریب محیط زیست، از جمله از دست رفتن زیستگاه‌ها و آلودگی کمک کرده است.

بحیره مدیترانه شامل ۱۴ بحیره حاشیه‌ای و ۲۹ خلیج و ۸ تنگه و ۵ کانال است و از شرق به بحیره سیاه و بحیره سرخ و از غرب به اقیانوس اطلس راه دارد. بحیره مرمره (و تنگه داردانل) به عنوان بخشی از آن (اغلب به عنوان بخشی از بحیره مدیترانه در نظر گرفته می‌شوند ولی بحیره سیاه (و بحیره آزوف به عنوان بحیره حاشیه‌ای آن) به طور معمول به عنوان بخشی از بحیره مدیترانه در نظر گرفته نمی‌شوند.

۱۴ بحیره حاشیه‌ای بحیره مدیترانه قرار ذیل است:

ردیف	نام	وسعت (کیلومتر مربع)	کشورهای ساحلی
۱	بحیره لوانتین	۳۲۰'۰۰۰	شش کشور
۲	بحیره تیرنی	۲۷۵۰۰۰	ایتالیا ، فرانسه
۳	بحیره ادرياتيك	۲۳۵۰۰۰	هفت کشور
۴	بحیره اژه	۲۱۴۰۰۰	یونان، ترکیه
۵	بحیره لیبیا		لیبیا، یونان
۶	بحیره بالئار		فرانسه، هسپانیه
۷	بحیره یونان	۱۶۹۰۰۰	یونان، ایتالیا
۸	بحیره آلبوران	۵۳۰۰۰	هسپانیه، مراکش و الجزایر
۹	بحیره مرمره	۱۱۵۰۰	ترکیه
۱۰	بحیره کرت	۸۳۳۶	یونان
۱۱	بحیره ساردینیا		ایتالیا ، هسپانیه
۱۲	بحیره لیگوریا		ایتالیا ، فرانسه
۱۳	بحیره تراکیه		یونان، ترکیه
۱۴	بحیره میرتو		یونان
کل	بحیره مدیترانه	۲۵۰۰۰۰۰	بیست و یک کشور

شش کشور ساحلی بحیره لوانتین: ترکیه، سوریه، لبنان، فلسطین، مصر، قبرس

هفت کشور ساحلی بحیره ادرياتيك: آلبانی، یونان، ایتالیا، کرواسی، مونته‌نگرو، اسلوونی، بوسنیا و هرزگوین

سازمان آبنگاری بین‌المللی نام بحیره ساردینیا را به رسمیت نمی‌شناسد و این ناحیه را با عنوان کلی حوضه غربی بحیره مدیترانه تعریف می‌کند.

یونان با هفت و ایتالیا با پنج و ترکیه با چهار بحیره حاشیه‌ای مدیترانه خط ساحلی دارد.

از بین کشورهای ساحلی تنها دو کشور مالتا و تونس هیچ بحیره حاشیه ای ندارند و بحیره ساحلی آنها فقط به عنوان بحیره مدیترانه تعریف شده است. البته تنگه سیسلی بین ایتالیا و تونس واقع شده و مالتا را در کناره خود دارد که در برخی منابع از آن به عنوان بحیره سیسلی یاد شده است ولی اغلب به عنوان تنگه از آن یاد شده است.

کشورهای حاشیه مدیترانه:

Source of photosle.de/advanced_i:https://www.googleimage_search

۲۳ کشور مستقل شامل ۱۴ کشور جنوب اروپا، ۵ کشور شمال آفریقا و ۴ کشور آسیای لبنان، ترکیه، فلسطین و سوریه در بحیره مدیترانه خط ساحلی دارند. همچنین مناطق غیرمستقل قبرس، نوار غزه و جبل الطارق نیز دارای خط ساحلی در این بحیره هستند.

بحیره مدیترانه در زمان خلفای عباسی در نقشه نام بحیره، بحر روم ذکر شده است. بحیره مدیترانه مسیری مهم برای تجار و مسافران جهان قدیم بود و از همان زمان دادوستد فرهنگی و تجارتی را میان مردمان گوناگون ممکن می‌کرد. فرهنگ‌های حاضر در محدوده این بحیره از دوران باستان عبارت بوده‌اند از: فرهنگ‌های بین النهرین، ایران (هخامنشی)، مصری، فنیقی، کارتاژی، ایبریایی، یونانی، مقدونی، ایلیریایی، تراکیهای، لوانتی، گالی، رومی، البانیایی، ارمنی، عربی، بربر، یهودی، اسلاوی و ترک.

دو تمدن مهم باستانی مدیترانه یکی دولت‌شهرهای یونان و دیگر فنیقیه بودند که اولی تمدنی هندواروپایی و دومی سامی به حساب می‌آمدند. زمانی که آگوستوس امپراتوری روم را بنیاد نهاد، مدیترانه به مرور از سوی رومیان «بحیره ما (Mare Nostrum) نامیده شد.» این بحیره به سبب موقعیت جغرافیایی ویژه از جمله قرار گرفتن در حصر رشته کوه‌ها و کویرها و همچنین شرایط مناسب کشتیرانی در آن، نقش پررنگی در تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردمان حاشیه آن داشته و با ایجاد اتصال بین آنها باعث خلق مشابهت‌های عمیقی بین این مردمان شده است؛ به‌گونه‌ای که فرهنگ‌های مختلف پیرامون آن را گاهی بخش‌هایی از یک تمدن بزرگ بحری پایه دانسته‌اند. از این رو «بحیره ما» خوانده شدن آن توسط رومی‌ها نه تنها به دلیل سلطه آنها بر این بحیره بلکه به جهت سلطه این بحیره بر زندگی آنها بوده است. اداره امپراتوری وسیع روم بدون مدیترانه غیرممکن بود.

این بحیره قدرت و نفوذ رومی‌ها را تا سرزمین‌های بسیار دور می‌گستراند. کشتی‌های مجهز می‌توانستند خود روم را تا هر نقطه از مدیترانه تنها در عرض دو هفته برسانند. برای مثال در شرایط آب‌وهوایی مساعد کشتی راهی شده از روم اندکی بیش از یک هفته بعد در اسکندریه پهلو می‌گرفت. این مسئله امکان تحمیل مستقیم و مؤثر اراده و حاکمیت رومی‌ها از طریق بازوی نظامی را فراهم می‌آورد. بدین ترتیب هیچ امپراتوری خشکی‌پایه‌ای نمی‌توانست انسجام سیاسی، تجاری و فرهنگی حاصل از مدیترانه را برای خود متصور بداند. دقیقاً از همین رو با گسترش اراضی تحت سلطه رومی‌ها به سمت شرق (بین‌النهرین) و شمال (مرکز و غرب اروپا) و دور شدن مرزها از مدیترانه، مشکلات و خطرات بزرگی گریبان‌گیر آنها و نظم حاکم بر امپراتوری شد.

داریوش بزرگ به دلیل اهمیت راه بحیره ی میان مصر و ایران دستور ساخت آبراهی میان بحیره سرخ و بحیره مدیترانه را از راه نیل در اواخر سده ششم پیش از میلاد داد تا کشتی‌های ایرانی بتوانند به راحتی از آن عبور کنند. سرپرستی ساخت این آبراه را مهندس ارتاخه، از مهندسان ایرانی عصر هخامنشی، به عهده داشت.

جنگ‌های پونیک میان روم و کارتاژ که بر سر تصاحب جزیره سیسیلی آغاز شده بود، مدت‌ها منطقه مدیترانه را دچار تنش کرد و این جنگ‌ها با پیروزی رومیان به پایان رسید.

نام کشورهای کرانه‌ای بحیره مدیترانه به ترتیب الفبا عبارت است از: البانیه، اسلونی، الجزایر، ایتالیا، بوسنیا و هرزگوین، هسپانیه، ترکیه، تونس، سوریه، صربستان، فرانسه، فلسطین، قبرس، کرواسی، لبنان، لیبیا، مالتا، مصر، مونتینگرو، مراکش، و یونان.

در میان این کشورها، قبرس و مالتا کشورهای جزیره‌ای هستند.

بحیره مدیترانه از سوی غرب توسط آبای جبل الطارق (که در نوشته‌های هومر ستون‌های هرکول نامیده شده) به لبنان می‌پیوندد. مدیترانه در شرق به ترتیب توسط تنگه‌های داردانل و باسفورس به بحیره مرمره و بحیره سیاه متصل است. بحیره مرمره را اغلب به عنوان بخشی از بحیره مدیترانه به‌شمار می‌آورند اما بحیره سیاه بحیره جدا به‌شمار می‌آید.

کانال دست‌ساخت سوئز به درازای ۱۶۳ کیلومتر (۱۰۱ مایل)، مدیترانه را در سمت جنوب شرقی به بحیره سرخ متصل می‌کند.

جزیره‌های بزرگ در بحیره مدیترانه عبارتند از قبرس، کرت، وایه، رودس، لسبوس، خیوس، سفالونیا، کورفو، لیمنوس، ساموس، ناکسوس و آندروس در مدیترانه شرقی؛ ساردینیا، گرس، سیسیلی، کرس، کرک، براچ، هوار، پاگ، کورچولا و مالتا در مدیترانه مرکزی؛ و ایبیزا، مایورکا و مینورکا (جزایر بالئاری) در مدیترانه غربی.

آب و هوای معمولی مدیترانه دارای تابستان‌های گرم، مرطوب، و گاه خشک و زمستان‌های معتدل و بارانی است. فرآورده‌های زراعتی در منطقه عبارتند از زیتون، انگور، مالت و پنبه.

در حالیکه زیبایی‌های ساحلی ماری ما را مصروف خود ساخته بود کشتی حامل ما با شنا در دل آب‌های نیلگون بحیره مدیترانه آرام آرام به جلو میراند تا سواحل فرانسه از انتظار ناپدید گردید و ما خود را در آغوش بحیره یافتیم که گویا ما را بسوی خود میخواند.

ساونا، ایتالیا (Savona Italy) (یکشنبه، ۲۵ می ۲۰۲۵ - نخستین توقف):

پس از حدود ۱۳ ساعت حرکت دوامدار بدون توقف اما دل‌نشین بر پهنه آرام مدیترانه، کشتی در بندر مسحورکننده ساونا (Savona) در شمال غربی ایتالیا پهلو گرفت. در سفر دو هفته‌ای مدیترانه، به قول معروف اولین اطراق ما بر طبق برنامه همین شهر ساحلی ایتالیا به اسم ساونا بود سفر، صبح روز یکشنبه ۲۵ می به ساعت ۷ صبح کشتی حامل ما داخل آبهای ساحلی ایتالیا - شهر ساونا گردید. ساونا

(Savona)، شهری بندری در منطقه لیگوریا در شمال غربی ایتالیا ست. این شهر با سابقه رومی و

موقعیت لیگوریا در نقشه

قرون وسطایی، به دلیل موقعیت خود همیشه یک مرکز مهم تجاری و بحیره ای بوده است. بندر ساونا امروز نیز از قطب‌های اصلی ورود کشتی‌های کروز و حمل بار است.

شهر ساونا (Savona Italy) با جمعیت ۶۱۹۱۶ نفر در ناحیه لیگوریا در شمال غربی کشور ایتالیا واقع گردیده است که آن را به شهری آرام‌تر نسبت به کلان‌شهرها تبدیل می‌کند. شهر در ۳۵ کیلومتری شاهراه جنوا و ۱۰۰ کیلومتری شهر سانرمو واقع گردیده است. این شهر در گذشته یکی از مقرهای اصلی صنعت آهن ایتالیا و دارای کارخانه‌های ریخته‌گری، کشتی‌سازی، کارگاه‌های راه‌آهن، فروشگاه‌های مهندسی و ریخته‌گری برنجی بوده است. ساونا در ساحل "ریویرا" غربی قرار دارد. صنعت ساونا در قرن گذشته اوج تعالی خود را به دست آورد، با رونق تجارت فولاد و واقعیت‌های مهم صنعتی در بخش‌های میخانیک، شیشه و مواد غذایی این تحول اتفاق افتاد. در حال حاضر اقتصاد ساونا عمدتاً بر فعالیت‌های بندری و لجستیکی، به‌ویژه در زمینه کروز و واردات کالا، استوار است. توریسم ساحلی و خدمات مرتبط با آن نیز اهمیت زیادی دارند. این بندر از لحاظ توریسم و تجارت حایز اهمیت

است. ایتالیا در تولید برق عمدتاً به گاز طبیعی و در حال رشد بودن انرژی‌های تجدیدپذیر (آفتابی، بادی و آبی) متکی است. ساونا از شبکه ملی برق ایتالیا بهره‌مند است. با این حال، در دهه‌های اخیر، این

شهر یک فرایند اساسی از **deindustrialisation**

را تجربه کرده است، و پیامدهای مهمی نیز در سطح جمعیتی رخ داده است. به دنبال صنعتی زدایی از ساونا، این شهر در یک دهه گذشته، بخش توریسم را با حضور ترمینال کروز، بازگرداندن اسکله قدیمی و تقویت میراث فرهنگی مختلف شهر تقویت کرده و بدان اهمیت ویژه‌ای داده است. بنابر تمهیدات قبلی کسانیکه (اکثریت قاطع) میخواستند از کشتی پیاده شده و از جاهای تاریخی شهر ساونا دیدن نمایند، در گروپهای مختلف تنظیم شده بودند و باصرف ناشتای صبح آماده خروج از کشتی بودند. طبق برنامه همه به ساعت ۹:۰۰ صبح از کشتی خارج و در ترمینال بندر ساونا، صرف براساس ارائه کارت هویت که از طرف کشتی برای ما آماده شده بود، از گمرک و بخش سرحدی گذشته و درگروپ‌های تعیین شده به سوی بس‌های که قبلاً آماده بودند رفته و به جاهای انتخابی خویش نشستیم. در بس یک دربور ویک میزبان – رهنما حاضر بودند. رهنما به زبان‌های ایتالی، فرانسوی و انگلیسی صحبت میکرد و به سوالات ما پاسخ میداد. بازدید ما از شهر تاریخی

ساونا و دیدنی‌های توریستی آن تا حوالی ساعت یک بعد از ظهر ادامه یافت. ساونا، با کوچه‌های باریک و سنگی‌اش، بوی قهوه تازه و عطر پاستاهای محلی، و مردمی که با لهجه شیرین ایتالی، زندگی را جشن می‌گرفتند، حسی از آرامش عمیق را در دل می‌کاشت. در کوچه‌های سنگ‌فرش‌شده شهر قدم زدیم؛ کوچه‌هایی که با بالکن‌های پر از گل حال و هوای قرون وسطی را زنده می‌ساخت.

ساونا با آن که شهری کوچک در سواحل لیگوریا در شمال ایتالیا است، اما در دل خود تاریخ، هنر و

زیبایی فراوانی نهفته دارد.

ما از کلیسای بزرگ و باشکوه ساونا (Cattedrale di Nostra Signora Assunta) دیدن کردیم؛ بنایی که با معماری نئوباروک، نقاشی‌های دیواری، گنبد بلند و تالارهای مجللش، از جلوه‌های برجسته این شهر به‌شمار می‌رود. همچنین، بازدید از کاپلا سیستینای ساونا – آرامگاه خانوادگی پاپ سیکستوس چهارم – با تزئینات ظریف و فضای معنوی خاصش، خاطره‌ای ماندگار برای ما رقم زد.

ساختمان فعلی بین سال‌های ۱۵۸۹ تا ۱۶۰۵ بنا شد تا جایگزین کلیسای قدیمی اولیه سده ۹ که توسط نیروهای جنوایی در ۱۵۲۸ تخریب شد، گردد. در ۱۵۵۹ کلیسای سن‌فرانچسکو به‌عنوان کاتدرال موقت انتخاب شد؛ کلیسای جدید در ۱۶۰۵ وقف و بعدها به سنت مریم عروج (Assunta) نامگذاری شد. در ۱۸۱۶ به درجه باسیلیکای کوچک ارتقا یافت.

ساونا، با وجود کوچکی، در دل خود تاریخ و زیبایی فراوانی دارد. پس از دیدار از کلیسای بزرگ و کاپلا سیستینا، بر برج قدیمی "تورازتا" ایستادیم و به دریای آرام چشم دوختیم که نامش یادآور ماژلان است. سپس از قلعه تاریخی "پریامار" بالا رفتیم و چشم‌انداز بندر و کشتی‌های کروز را تماشا کردیم. لحظه‌ای هم در میدان شهر، کنار فواره و موسیقی خیابانی، قهوه‌ای نوشیدیم و آن حس صمیمیت و آرامش ایتالیایی در خاطرم ماندگار شد.

پس از چند ساعت گردش، حوالی یک بعد از ظهر با گروه خود دوباره از همان مسیر به بندر به سوی کشتی بازگشتیم. لحظه‌ای که پا بر عرشه گذاشتیم، حس کردیم تجربه‌ای فراموش‌نشدنی از نخستین توقف سفر مدیترانه‌ای در خاطرم حک شد.

به خاطر صرف غذا به رستوران بوفه رفتیم. این رستوران، که در واقع شامل چهار بخش بود، در یک نوبت دو بخش

آن فعال میشد، توان پذیرایی حدود دو هزار نفر را به صورت دورانی داشت. با ارائه انواع غذاهای

متنوع، تکراری‌های باب طبع، میوه‌جات تازه و دیسرت‌های لذیذ، فضای گرم و دلچسبی برای مهمانان

فراهم می‌کرد. جالب این‌که این رستوران‌ها هر روز از ساعت چهار تا پنج عصر، عصریه‌ای متفاوت از غذای چاشت و شام پیشکش می‌کردند که شامل انواع کیک‌ها، کله‌پای شور و شیرین، جوس‌های متنوع، میوه‌جات فصل، قهوه و انواع مختلف از چای‌ها بود. این پذیرایی دلپذیر، فرصتی برای استراحت و تجدید نشاط در کنار بحیره نیلگون مدیترانه فراهم می‌ساخت.

این بخش از سفرما که یک شبانه‌روز را در بر گرفت، سرشار از لحظاتی خوش و فراموش‌ناشدنی بود. در کنار لذت‌بردن از چشم‌انداز نیلگون بحیره مدیترانه و نسیم ملایم آن، امکانات گسترده‌ی کشتی

مانند حوض‌های آب‌بازی، جاکوزی‌های آرامش‌بخش، سوناها، خشک و مرطوب، و سالن ورزشی (جیم) با وسایل مدرن، کازینو، تیاتر بزرگ و مجلل با تمام امکانات ضروری (که به باور اینجانب نمونه‌ی آن در خشک کم‌تر دیده شده است) و همچنان دهلیز دورانی بیرونی کشتی جهت قدم‌زدن همه و همه در اختیار مهمانان قرار داشت. همچنین، برنامه‌های آموزشی سبک زندگی

سالم و مراقبت از بدن به صورت تشریحات روزانه برگزار می‌شد.

با چنین محیط راحت و متنوع، به راستی احساس نمی‌کردیم که زمان چگونه می‌گذرد. البته از برنامه‌های فوق‌العاده عالی فرهنگی که هر شب در تیاتر مجلل کشتی برگزار می‌شد، نباید غافل شد. شب‌های تیاتر

با نمایش پارچه‌های تمثیلی، کنسرت‌های موسیقی در سبک‌های گوناگون، و سایر برنامه‌های سرگرم‌کننده چون نمایش‌های طنز، مسابقات دوستانه، محفل‌های رقص با موزیک آرام، و حتی کازینو برای علاقه‌مندان، هر شب شور و رنگ تازه‌ای به کشتی می‌بخشید. این فرصت‌های متنوع باعث شده بود که همه چیز چنان طبیعی و دل‌چسب پیش برود که ما اصلاً نفهمیدیم این شبانه‌روز چگونه سپری شد.

این نخستین توقف ما در ساونا، با همه زیبایی‌ها و لذت‌هایش خاطره‌ای شیرین در ذهنمان گذاشت. گویی سفر ما تازه آغاز شده بود و در پیش رو، بندرها و سرزمین‌های ناشناخته دیگری انتظارمان را می‌کشیدند. ادامه دارد

